

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статтє управление рассматривается как явление культуры. Раскрывается значение взаимодействия культурологии и педагогики, сущность культурологического подхода к управлению в сфере образования, в частности такого ее звена как профессиональное образование.

Ключевые слова: культура, культурология, управление.

In the article management is considering in a context of culture. It explains the importance of the culture of management for the modernization of vocational education, describes its main elements.

Key words: culture, culturology, management

Проблема полягає у тому, що система освіти з різних причин не забезпечує адекватного особистісним і суспільним потребам культурного розвитку переважної більшості своїх вихованців. Це негативно позначається на результатах діяльності усіх сфер суспільного життя. І насамперед, на якості освіти. Вважаємо правомірними висновки, яких дійшли деякі дослідники (В.Панасюк, В.Полонський), що визначати якість освіти необхідно через якість освіти випускника. Оцінювати її поза параметрами його культурного розвитку, як і виявити якість освіти поза методологічного рівня культурологічними знаннями, не уявляється можливим. Культурологічний підхід до управління має забезпечити присутність у вирішенні проблем інноваційного розвитку освіти духовно-культурної складової. Важливість результату дослідження даної проблеми вбачаємо у тому, що культурологічна складова займе належне місце у системі управління якістю освіти.

Управління освітнім закладом є різновидом соціального управління і йому притаманні характеристики, які є спільними для такого виду діяльності. Воно забезпечує збалансоване функціонування та розвиток керованого об'єкту. На думку доктора пед. наук Л.Онищук, дослідника у галузі проблем управління навчальними закладами, управлінська діяльність, особливо в умовах гуманізації, має бути спрямована саме на забезпечення процесів розвитку, вдосконалення організаційної структури [1].

Доречно наголосити, що питання організаційної культури у дослідженнях вітчизняних, а особливо зарубіжних теоретиків управління, займають центральне місце і іноді синонімізуються з культурою управління (Ю.Палеха, В.Подлесних, Е.Шейн та ін.). **Організаційну культуру розглядають як ідеологію управління, розуміючи під цим систему «...поглядів, ідей, пов'язаних з управлінням організацією, стратегією її розвитку, способами, методами досягнення цілей, з діловою етикою організації (тобто з моральними принципами, нормами, правилами організації...» [2].**

Управлінська діяльність у будь-якій сфері включає такі компоненти: мотиваційно-ціннісний; структурно-функціональний та операційно-технологічний. Кожен з них необхідно розглядати у різних аспектах – педагогічному, культурологічному, психологічному, політичному, економічному. Що ж до освітянської галузі, то тут є свої особливості. Адже гуманістичний, демократичний виміри освіти з необхідністю передбачають високий рівень її культури. Такою вона може бути лише за умови подолання розриву між освітою і культурою, реальною зміною технократичної (знанієвоцентриської) парадигми на культурологічну, зорієнтовану на плекання Людини Культури. Цієї думки дотримуються сучасні дослідники С.Гончаренко, Е.Загвязинська, А.Запесоцький, В.Зінченко, В.Кремень, Н.Крилова, В.Панов, В. Пассов, О.Савченко, В.Ясвін і ін. Це – логічно у контексті сучасних змін у глобалізованому світі.

Спрямованість сучасного суспільства на культурний розвиток людини, її духовності дедалі більше стає пріоритетним напрямом розвитку світової цивілізації. Орієнтація на особистість та її розвиток є також домінантою

сучасної освіти. Отже, можна стверджувати, що цілі сучасного суспільства співпадають із стратегічними цілями освіти. Ця спільна мета може бути сформульована як досягнення такого рівня культурного розвитку окремої особистості і суспільства в цілому, який відповідає стратегічним напрямкам розвитку. Звернення до культури, як до основи освіти, відкриває перспективу, можливість іншого філософського, культурно-історичного, науково-педагогічного обґрунтування навчально-виховної діяльності у кожній ланці системи освіти. Нагадаємо, що власне семантика цього слова (лат. cultura) означає обробку, виховання, освіту, розвиток. Узагальнюючи, дослідники сходяться на тому, що культура – це процес і результат духовного виробництва як системи по створенню, збереженню, розповсюдженню та освоєнню духовних та матеріальних цінностей, норм, знань, значень та символів. У лоні культури народжуються ідеї, норми, значення і цілі, якими керується суспільство у всіх сферах діяльності. Вимагає значних зусиль процес засвоєння та оновлення культурних цінностей, адаптація їх до нових умов буття. Саме система освіти являє собою ланку, що зв'язує різні періоди та рівні культури. Через процес соціалізації відбувається входження в культуру соціуму, становлення культури.

Педагогічна наука має багатий історичний досвід та традиції вирішення проблеми подолання розриву між культурою та освітою. Досить послатися на деякі відомі імена та теоретичні джерела, щоб у цьому переконатись. Одним з них, на чії ідеї ми спиралися у процесі дослідження, російський вчений педагог, філософ С.І.Гессен (1887 – 1950). Його твір “Основи педагогіки. Вступ до прикладної філософії” значною мірою присвячений проблемі взаємозв'язку культури і освіти. Він прямо стверджує, що “...про освіту у справжньому розумінні слова можна говорити лише там, де є культура” [3,36-37]. Методологічно важливим у контексті нашого дослідження розглядаємо положення про суть передачі культурної спадщини поколінь. Завдання-цінності, сукупність яких складає культуру, далеко не завжди, на думку С.Гессена, були гармонійними з реальними цінностями суспільного життя. Між ними завжди існувала боротьба. І це позначалось на освіті. Це ще одне

свідчення того, що проблеми культури є проблемами освіти. Цікавою є його думка про те, що нація є культурно-історичним, ціннісним поняттям. Підкреслюючи спільність своїх поглядів з К.Ушинським на роль рідної мови як основного фактору становлення нації, він наголошує: „...національна свобода є переважно свобода рідної мови, проблема національної освіти – проблема мови навчання” [3,347]. На нашу думку, турбуючись про культурологічну підготовку керівників освітянських закладів, варто було б і в системі післядипломної перепідготовки більше уваги приділяти вивченню ідей, які могли б послугувати розвитку культури особистості та суспільства. Наприклад, ідеї М.Пирогова про доцільність використання багатств християнської культури для духовно-культурного виховання молоді і багатьма іншими справжніми перлинами філософсько-педагогічної спадщини. Гадаємо, що ці думки є дуже актуальним у сучасних умовах суспільного розвитку як у сфері політики, так і освітянській. На превеликий жаль, керівники освітянських закладів мало обізнані з цією історичною спадщиною, тож практично не послуговуються нею.

Між тим, з огляду на результати теоретичних та фактологічних досліджень, можемо стверджувати, що рівень культури суб'єктів освіти є одним з найбільш інтегрованих показників її якості. Попри всю різноманітність модернізації освіти, зокрема – професійної, головним об'єктом є її якість. Отже, управління освітою – це, насамперед, управління процесом розвитку, спрямованим на забезпечення високої якості, виконання широких соціальних і власне освітніх функцій. Складність у тому, що останні весь час наповнюються новим змістом, як того вимагає контекст суспільного розвитку. Наприклад, професійна освіта має прямий зв'язок, а значить і суттєвий вплив на економічну сферу, що характеризується кардинальними змінами у процесі становлення ринкових відносин. Але це не виключає, а, навпаки, зумовлює її соціокультурну функцію. Адже в основі прогресу завжди є культура у її широкому значенні.

Усвідомлюючи це, ми у своєму дослідженні намагаємось зосередитись саме на *культурологічному аспекті* управлінської діяльності, який ми тлумачимо як позицію дослідника (керівника, управлінця), з якої ведеться аналіз предмету, явища чи поняття. Отже, це означає розгляд проблем

управлінської діяльності у контексті культури, навчально-виховного процесу (мети, змісту, методів, форм, соціокультурного середовища тощо) як явища культури, сфери, в якій відбувається вирощування, зростання культури особистості вихованців і вихователів. Різні аспекти управлінської діяльності – педагогічний, психологічний, організаційний, менеджерський і ін. інтегруються між собою. Але у процесі дослідження ми намагались дотримуватись аспектною визначеності, що є однією з вимог методології дослідження. Отже, культурологічний аспект діяльності ми розглядаємо як певну позицію, погляд, підхід керівників до здійснення основної місії – вирощування людини культури. Реалізується вона через принципи, способи організації культурного середовища навчального закладу, забезпечення умов для активної участі суб'єктів у культуротворчих процесах. Культурологічна складова є, на наш погляд, базовим елементом практично всіх складових системи управлінської діяльності, пронизує її структуру та зміст, визначає спосіб життя колективу. Основу культури навчального закладу, як цілісне явище, складає, насамперед, система цінностей, які мають бути зрозумілими, доступними і сповідуваними всіма членами колективу. Необхідно усвідомити, що культура не абстрактне поняття, а важлива умова успіху. Один із сучасних дослідників проблем філософії, яка є методологічною базою культурології освіти, Ф.Т.Михайлов (РФ) на основі філософсько-історичного аналізу фактів із практики управлінської діяльності успішних бізнесменів дійшов висновку, що тільки там можливе істинно інтенсивне промислове виробництво, де в управлінні володарює не сила влади, а сила розуму, характеру, наукових знань і професійної майстерності. І додає, узагальнюючи – сила особистої загальної культури управлінців [4].

Ми дотримуємося точки зору, що *управлінська культура є специфічним виявом загальної культури керівника*. Її ми розглядаємо як сукупність цінностей, норм та ідеалів, що привласнена та використовується людиною у процесі його активної життєдіяльності і у взаємодії з іншими людьми. Автор цього визначення І.Зіміння на основі особистісно-діяльнісного підходу виділяє три глобальні площини загальної культури: культура особистості, культура

діяльності і культура соціальної взаємодії. До першої сфери вона відносить культуру відносин і культуру саморегуляції. У межах другої площини розглядається культура інтелектуальної діяльності і культура предметної діяльності. До сфери культури соціальної взаємодії віднесено культуру поведінки та культуру спілкування [5]. У будь-якому випадку, загальна культура керівника є основою його управлінської культури, хоч остання не обмежується нею. Адже справжня висока культура управлінця – це сплав знань, інтелектуальних здібностей, етико-моральних якостей тощо. Ми додаємо до цих якостей здатність здійснювати культурологічний підхід до управління.

Культурологічний підхід стає необхідним у контексті вирішення стратегічного завдання – гуманізації освітнього процесу. Адже результати ряду досліджень засвідчують, що в нашій системі освіти, практично в усіх її ланках, продовжує існувати авторитарний стиль взаємин. Це негативно позначається на характері взаємодії між суб'єктами педагогічної системи. Тому одним з пріоритетних завдань модернізації освіти є підготовка педагогів до діяльності з позицій гуманізму. Постійний розвиток, інноваційні зміни мають відбуватися у контексті соціокультурних процесів, відповідати потребам сучасного культурного розвитку суспільства. Методологічну основу цих перетворень має забезпечити реалізація принципів *природовідповідності* та *культуровідповідності* освіти. Автор цих фундаментальних принципів А.Дістервег мав на увазі не тільки співмірність змісту освіти і виховання з досягненнями культури у її загальнофілософському значенні, але й створення такого середовища, яке спонукає вихованця обирати істинно культурні цінності, зразки поведінки. Лише за цієї умови можна кардинально змінити відносини між основними суб'єктами освітнього процесу – вчителем і учнем, майстром та майбутнім робітником, керівником та іншими суб'єктами управління.

Культурологічний підхід поєднує дію названих принципів і в результаті дає можливість кожному суб'єкту на основі своїх природних здібностей активно реалізуватись у культуротворчому процесі. А отже – відбутися і як фахівцю. Комплексна проблема підготовки спеціалістів у системі професійно-

технічної освіти тісно пов'язана з динамікою розвитку культури. Технократичний, вузько професійний підхід збіднює культурологічні виміри, нівелює національні культурні цінності [6].

Таким чином, центральною науково-теоретичною ідеєю, що лежить в основі *культурологічних засад управлінської діяльності* є визнання її явищем культури і, відповідно, сповідування імперативного принципу культуровідповідності освіти, зокрема - управління нею як загальної функції організованих систем, що спрямована на забезпечення взаємодії і розвитку її елементів. Дія цього імперативного принципу, навіть на рівні закономірності, яскраво спостерігається в сфері освіти.

Ми виходимо з того, що предметом культурології є ціннісно-смісловий аспект культури. Управлінню, як феномену та певній формі культури, властиві три типи вимірів – когнітивний, ціннісний і регулятивний. Саме під таким кутом зору ми розглядаємо культурологічну складову управлінської діяльності. Центральне місце відводимо системі цінностей.

На думку дослідників у галузі культурології освіти, зміни у базових цінностях суспільства змушують педагогів усвідомлювати нові культурні цінності і в освіті. Саме вони можуть стати основою перетворень в культурно-освітньому просторі. Одним з таких напрямів є необхідність лібералізації, а, якщо ширше, то гуманізації освіти. Ці процеси можуть відбуватись лише в умовах наявності культурного середовища навчального закладу. Без цього не можливий культурний розвиток, реалізація прав і потреб особистостей, що перебувають у цьому середовищі. Якщо керівникові освітнього закладу вдається вплинути на формування сучасної, адекватної суспільним потребам системи цінностей і вони стають значущими для багатьох суб'єктів взаємодії у сфері освіти, складається простір культури. В ньому існує вірогідність перетворення тих, що знаходяться у цьому просторі, в активних носіїв смислів діяльності. Н.Крилова, одна з відомих російських дослідників, виділяє три основні принципи культурології освіти – **культуровідповідність, продуктивність та мультикультурність**[7]. Їх реалізація у сфері освіти сприяє забезпеченню культурного смислу існування цього суспільного

інституту. Щодо управління, то саме рівень його культури допомагає створювати сучасні культурно-освітні моделі, форми та норми, забезпечує їх ефективність.

Звернімо увагу, що управлінська діяльність в галузі освіти органічно пов'язана з усіма основними підсистемами культури – матеріальною, духовною і художньою. Вони є результатом трьох основних форм людської діяльності: матеріально-практичної, духовно-теоретичної та практично-духовної (художньої). Якщо звернутися до культурологічних вимірів управлінської діяльності керівника навчального закладу, то можемо переконатися, що всі названі сфери культури виявляються у змісті, способах та результатах. Значну питому вагу в змісті управлінської діяльності керівника навчального закладу посідає навчально-виховний процес.

Форми і методи навчання, стиль взаємодії учнів та викладачів, майстрів виробничого навчання, вихователів мають значну потенційну можливість «культуризації» процесу підготовки робітничих кадрів. Без врахування цього розвиток особистості в системі ПТО дуже проблематичний. Як показує експериментальна робота, ефективній реалізації можливості формування професійно-культурної компетентності майбутніх робітників сприяє *культурологічний підхід* до навчально-виховного процесу. В чому його суть?

Поняття “підхід” ми тлумачимо як принципову позицію щодо мети і змісту діяльності навчального закладу. Якщо у ньому домінують соціокультурні цінності, а відносини суб'єктів мають характер культурної взаємодії у культурно організованому середовищі, то можемо говорити про наявність культурологічного підходу. Він передбачає не окремий вид (чи модель), а певну філософську основу всієї системи діяльності навчального закладу. Традиційним поки що залишається інформаційно-знанієвий підхід, який не забезпечує різнобічного культурного розвитку особистості. Культурологічний підхід визначає контекст сучасних принципів організації змісту навчання. Відповідно система навчання має стати відтворенням ситуації зростання особистості в культурі і разом з культурою, повторенням культурогенезу на індивідуальному рівні.

Культурологічний підхід до навчально-виховного процесу означає:

1. Вся діяльність навчального закладу розглядається у контексті культури і спрямовується на формування Людини культури як стратегічної мети педагогічного процесу.
2. Зміст кожної навчальної дисципліни аналізується з метою ефективного використання не лише для формування знань, але й визначення потенційних можливостей загальнокультурної підготовки тих, хто навчається. Зокрема, формування культури пізнавальної діяльності, мислення, етичних норм тощо.
3. Спрямованість на постійне підвищення педагогічної культури, майстерності вчителів, майстрів виробничого навчання у використанні таких методів навчання і виховання, способів організації навчально-виховного процесу, які дозволяють якнайповніше реалізувати їх соціокультурні функції. Так, наприклад, використання діалогових методик дозволяє налагодити культурну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу. Її результатом стає формування вміння самореалізуватись, здатності толерантного ставлення, поваги до інакомислячих і навичок пошуку компромісу у межах гуманістичного правового поля.
4. Послідовну націленість на формування культурного середовища навчального закладу. Залучення до його формування всіх членів колективу (учнів, вчителів, батьків, обслуговуючого персоналу тощо).
5. Використання набутих та творення нових традицій. Вони мають вивірятись критеріями сучасного розвитку культури, а отже – і педагогічної науки.

Культурологічний підхід, за умови його якісної реалізації, допомагає виявити соціокультурні проблеми, практично вирішувати їх на основі ідей і принципів, що відповідають сучасній культурі, і ставити нові питання, що дозволяють переосмислювати педагогіку. Саме такий підхід, осередком якого є культурологічні знання, дає можливість опануванню смислового простору культури, взаємозв'язку національної і інших культур.

Характерною ознакою сучасного суспільства є перехід до інформаційних технологій, що значно змінює характер передачі соціокультурного досвіду людства молодим поколінням. Попри завдання долучити вихованців до цих технологій, допомогти їм включитися у світовий інформаційний простір, необхідно сформувати переконання у тому, що основним чинником прогресу завжди буде людина – освічена, з інноваційним, творчим мисленням, врешті-решт – культурна особистість. Як свідчить дослідження, у значної частини учнів, студентів не сформовані стійкі потреби у засвоєнні культурних норм, традицій, уміння жити за гуманними законами краси, духовності. Спостерігається тенденція до надання переваг прагматичному, споживацькому способу життя, його економічному виміру. Вплив економічних, ринкових відносин досить суттєвий. Іноді це надміру „комерціалізує” освітнє середовище, що і призводить до згаданих результатів. Тут необхідно знаходити розумний баланс у ціннісних орієнтирах на особистість духовну і т.звану економічну, прагматичну. Освітнє середовище у поєднанні його дидактичних та виховних можливостей має високу потенційну здатність впливу на гармонізацію цих важливих сфер людського буття – красивого і корисного. Не секрет, що наявна і така суперечність. З одного боку – майже не обмежені технічні можливості, які можуть задовольнити будь-які потреби особистості, з іншого – нерозвиненість естетичних, духовних потреб, низький рівень інформаційної культури. Тим більше, що інформаційні послуги все частіше індивідуалізуються. Звідси – як ніколи раніше, перед навчальним закладом постає завдання допомогти учням (та й учителям) сформувати загальнокультурну компетентність, такі її складові як інформаційну культуру, здатність орієнтуватися у сучасному мистецтві, полікультурних процесах все більш глобалізованого світу. Ці та інші актуальні проблеми управління навчально-виховним процесом вимагають достатньої культурологічної підготовки керівників освітніх установ, високого рівня культури управління.

Як показали проміжні результати розпочатого лабораторією управління професійно-технічною освітою ПТНО НАПН України дослідження, лише 3 відсотка із опитаних директорів ПТНЗ та їх заступників (всього 99

респондентів) усвідомлюють значення культури для успішної управлінської діяльності і мають деяке уявлення про управлінську культуру. Проблемі аналізу культурологічного аспекту навчально-виховного процесу надають важливого значення менше 10 відсотків керівників. Серед причин найчастіше називають відсутність необхідних для цього знань. Адже 63 відсотка опитаних не вивчали культурологію ні у вузах, ні шляхом самоосвіти. а 89 – не знайомі з такою галуззю знань як культурологія освіти. І все ж лише біля 30 відсотків виявили бажання ознайомитися з культурологічними знаннями, що свідчить про недооцінку можливостей культурологічного підходу до управління. Керівники закладів освіти, як показав діагностичний етап дослідження, не усвідомлюють значення культурологічної освіченості, того факту, що знання культурології як теоретичної дисципліни дає кожному педагогові можливість реалізувати їх в практичній навчально-виховній діяльності, бо освіта і є тією сферою, де людина долучається до культури. Щодо керівника навчального закладу, то культурологія допоможе усвідомити суть соціальних явищ, взаємодії у колективі саме в культурному полі. Культурологічний аналіз навчально-виховного процесу, управлінської діяльності дає можливість намічати стратегію розвитку професійної освіти як культурного явища, а не лише виконавця замовлень роботодавця.

Поки що маємо констатувати, що відсутність належної культури керівників негативно позначається на ефективності управлінської діяльності. Як вже було відмічено, початком успішної реалізації культурологічного підходу не лише до управлінської діяльності, але й до власної життєтворчості має, на наш погляд, стати глибоке усвідомлення необхідності бути, насамперед, *культурною людиною* у сучасному тлумаченні цього визначення. Розуміння того, що справжнім лідером, авторитетним керівником сьогодні не може стати людина з обмеженими культурними інтересами, низькою світоглядною культурою. Необхідне усвідомлення того, що статус культурної людини відкриває шлях до досягнення сенсу буття, творчої самореалізації, кар'єрного зросту у професійній сфері і врешті, можливості бути щасливим, а отже – успішним у цьому житті. Без такої внутрішньої мотивації навряд чи можливе

прагнення до досягнення складного але захоплюючого світу Культури. При цьому не заперечується значення так званої «зовнішньої» мотивації. Йдеться про належну об'єктивну оцінку рівня культури керівника з боку держави і відповідне матеріальне та моральне заохочення, затребуваність справді культурних менеджерів у суспільстві. Щодо ставлення найближчого оточення, то вони дуже відчують рівень культурності керівника і належно оцінюють його, відповідаючи шаную та визнанням лідерства не лише на формальному рівні.

Особливо помітним це стає в умовах децентралізації управління, коли керівник має забезпечити певну автономність та самостійність життєдіяльності колективу, разом з тим підвищуючи планку відповідальності. Для цього необхідно формувати здатність до критичного аналізу власних дій, оцінки впливів зовнішнього середовища. Йдеться про громадянську культуру, соціальну компетентність, що сприяє розвитку імунітету до маніпулювання свідомістю як з боку політиків, так і жадібних до необмеженої влади чиновників. Названі соціальні якості мають безпосереднє відношення до управлінської культури.

Отже, підсумовуючи раніше викладене, у широкому значенні ми розглядаємо **управлінську культуру** як :

- високий рівень особистісної (загальної) культури суб'єкта управління;
- сформовану систему знань, цінностей, норм, принципів, ідей, які формують стиль (зразок) поведінки управлінця, насамперед, щодо спільної взаємодії з об'єктами та іншими суб'єктами управління;
- достатнє володіння теорією управління, сучасними досягненнями науки та практики у галузі управлінської діяльності; адекватними способами їх реалізації в умовах демократизації та децентралізації управління.
- наявність культурних традицій, які активно використовуються як у окремому навчальному закладі, так і впливають на рівень корпоративної культури;
- рівень організації управління, забезпечення матеріально-технічних умов.

Безпосередньою метою нашого дослідження є наукове обґрунтування культурологічних засад управлінської діяльності керівників навчальних закладів, які ми розглядаємо як:

1. сукупність науково-теоретичних ідей, концепцій, що базуються на закономірностях, принципах як загальної культурології, так і культурології освіти;
2. культурологічний підхід до змісту, видів, функцій та методів цієї діяльності;
3. спрямованість діяльності керівника ПТНЗ на створення умов для культурного розвитку та взаємодії як членів колективу, так і культури навчального закладу в усіх його структурних елементах – духовних та матеріальних.

У процесі виявлення культурологічних засад управлінської діяльності ми спираємося на наявну як в теорії, так і практиці взаємодію культурології і педагогіки. Це досить переконливо аргументував у своїй доповіді на Президії Російської академії освіти академік А.Запесоцкий (березень 2010 року). Він відмічає процес формування власне педагогічної культурології. Очевидно йдеться про розвиток у РФ наукового напрямку культурології освіти.

На наш погляд, культурологія, зокрема така її галузь як культурологія освіти, значною мірою виконує функції філософії освіти. Адже вона і зародилася у лоні філософії. То ж по відношенню до педагогіки філософсько-культурологічні ідеї виконують методологічну роль. Уже згаданий академік стверджує, що нагальна проблема визначення цілі освітнього процесу, типу особистості, яку має сформувати освіта впродовж життя може бути вирішена за допомогою культурології [8].

Культурологія виявляє динаміку розвитку культури, в якій відображається зміна так званого соціокоду, шляхи та способи передачі його від покоління до покоління. І це є дуже суттєвим для педагогіки, зокрема – професійної. Адже соціокультурна місія професійно-технічної освіти, на наш погляд, полягає у забезпеченні економічної галузі та сфери послуг висококваліфікованими робітничими кадрами, які відповідають сучасним

вимогам розвитку культури. Йдеться про культуру професійну, громадянську, економічну, правову, естетичну тощо. Сформувати її можливо лише за наявності у діяльності навчального закладу культурологічного підходу.

Література.

1. Онищук Л.А. Гуманізація управлінської діяльності директора школи. Житомир «Полісся», 2002. – 167.
2. Подлесных В.И. Теория организации: Учебник для вузов. – СПб.: Издательский дом «Бизнес-пресса», 2003. – С.244.
3. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию. – М.: «Школа-Пресс», 1995. – С.- 36-37.
4. Михайлов Ф.Т. Образование как культура. - <http://test.eurekanet.ru/ewww2007/info/959.html>
5. Зимняя И.А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека // Интернет-журнал "Эйдос". - 2006. -. <http://www.eidos.ru>
6. Болгаріна В. Культурологічний підхід до управління школою: [посібник] / В.С. Болгаріна. - Харків.: «Основи», 2006. – 156 с.
7. Крылова Н.Б. Культурология образования. М.: Народное образование, 2000. – С. – 34-35.
8. Культурология и педагогика: проблемы взаимосвязи. // Профессиональное образование. – 2010. - №5. – С. 13-14